

Megyénekből indultak

Ezen a földön mindig szorgos nép élt

Találkozás dr. Kristó Gyula történészprofesszorral

A bölcsészkar dékáni szobájában előttem néhány orosházi diákismerősemet üdvözölhettem, miután a József Attila Tudományegyetem lépcső-folyosó labirintusában nagy nehezen eligazodtam. „Nem emberevő típus” — gondoltam a derűvel és lelki békével várakozó vizsgázókkal szót váltva. — Kopogj be nyugodtan! — ajánlják „előzékenyen”. Dr. Kristó Gyula professzor orosházi ember. Odahaza a megyében, de itt, Szegeden is sokan tudják ezt róla; szívesen fogad — abból is látszik. A szó hamar hazatalál...

— Mi van a legelején az „egyszemélyes történelem” szivbeli képeskönyvének?

— Orosháza... Ez a város — akkor még falu — mindenekelőtt a szó szoros értelmében vett szülőhelyem jelentő számomra, ahol a szüleim, egyszerű munkásemberek, nagy gondnal és féltő szeretettel neveltek, és mindent megtettek, hogy gondtalan gyermekkorom legyen: Amilyen gondtalan csak lehetett az ötvenes évek első felében Magyarországon egy vidéki kisvárosi gyermek nevelkedése.

Mi tagadás, én már a népi demokratikus rendszer szülője voltam. A kapuk azonban nem nyitottak ki teljesen automatikusan, nem volt egészen közvetlen az út a falu, illetve a város széléitől, akár csak az orosházi Táncsics gimnáziumba, azután pedig az egyetemi tanulmányok felé, Szegedre...

— Mit mutatna az emlékbéli közelkép?

— A nagyszülőktől örökölt családi házból laktunk. Ez, a mai szemmel nézve, elképzelhetetlenül jó levegő, nyugodt környezetet nyújtott. A hozzá tartozó kis telken baráti közelségben lehetett élni a természettel. A mai komfortfokozatokat tekintve, ez természetesen nem volt egy Kánaán — vízvezeték, csatornázás nélkül... (úgy tudom, a gáz is csak nemrégiben jutott el arra a részre, ahol mi laktunk).

Engem inkább az az emberi érzésekben és szeretetben megnyilvánuló teljes komfortérzés kísér el egy életlen keresztül, amit szüleimnek és Orosházának köszönhetek.

— Lapozzunk tovább az emlékbéli albumában!

— Szívesen gondolok vissza a nagy futballmeccsre a barátokkal. Azokra a jó iskolákra, ahová jártam. Igen nagy protekciót tudhattam a magaménak, hogy református létemre, a házunkhoz közelebbi evangélikus elemi népiskolában kezdhettem tanulni, 1945-ben. A harmadiktól már állami iskola lett, József Attila nevével. És ezután következett a gimnázium...

A Táncsics gimnázium a Rákosi-korszak egyik jó nevű, reprezentatív középfokú oktatási intézménye volt, a város (akkor még falu) nagy szülőltének, Darvas Józsefnek köszönhetően. Én annak a szerencsés évfolyamnak a tagjaként kezdhettem meg tanulmányaimat 1953-ban, akik elsőként vették birto-

kukba a gimnáziumot. Ez számunkra, az '50-es évek munkásgyermekéi számára, óriási lelkesítő erővel bírt.

— Hogyan tágult a szülőföld horizontja a megyére?

— Űdesapámat az ötvenes évek elején „kiemelték”. Kőműves volt, és ő lett az Építők Szakszervezete Békés megyei sportelnöke. Naponta járt Békéscsabára, és engem is gyakran magával vitt. Emlékszem a vele eltöltött május elsejére, amikor együtt vonultunk fel a megyeszékhelyen, vagy az együtt végigszurkolt Békéscsabai Építők futballmeccsre, a mai Kulich Gyula-lakótelep helyén levő sporttelepen. Rokonaim éltek és élnek Mezőkovácsházán is, így már gyermekkoromtól képet kaphattam arról, hogy mit is jelent Békés megye. A kötődés az évek múltával csak erősödött. A jó ismerősök figyelme azóta is elkísér pályámon. Én mindig is úgy éreztem, hogy állandó tartozásomat kell lerónom Orosházának és Békés megyének.

— Történeusként hogyan kezdte leróni a „tartozást”?

— Már pályám kezdetén, 28 éves koromban megjelent egy szerény alkotásom: „Békés megye 1715 előtti történetének olvasókönyve”. Hála a Békés Megyei Levéltár gondoskodásának, ezt 1981-ben teljesen átdolgozott, korszerűsített formában sikerült újra megjeleníteni. Ez gyakorlatilag egy szerény megyetörténet, ami segít némileg eligazodni a megyetörténet iránt érdeklődőknek a szakirodalom feltűntetésével.

— És azután...?

— A hatvanas évek második felében — szerzőként és társszerzőként — bekapcsolódtam a Békéscsaba történetét feltáró munkába. 1970-ben látott napvilágot ennek eredménye: a Tanulmányok Békéscsaba történetéről című kötet. Örömmel „álltam kötélnék”, amikor hívtak, hogy írjak meg egy részt Vésztközépkori történetéből. De számos más alkalommal is adódott még „kötődésem” kinyilvánítására. A Békés megyei levéltáros, történész és muzeológus kollégák a megmondható, hogy aligha tudnak hozzám olyan kéréssel fordulni, amit nem teljesítenék. Rendszeresen vállalom lektori feladatokat, mint például a Szeghalom- és Mezőberény-kötet esetében. Gyakran meghívnak ma is előadásokra, konzultációkra.

— ...és a Professor Úr?!

— Mint egyetemi tanár, rendszeresen figyelemmel kísérem a hozzám került Békés megyei hallgatókat. Természetesen nem azért, mert bármiféle kivételt tennek velük, csak egyszerűen nem állhatom meg, hogy ne váltsak velük szót. Érdekel, ki tanította őket, és hogy mit hoztak magukkal történelemből.

— Mit tart a történelem tudósa, a háborúk jeles ismerője erről a „Békés” nevezetű tájról és népéről?

— Amikor autóm kormányát a békési táj felé fordítom, mindig büszkeséggel tölt el az a tudat, hogy ezen a — történelmi korszakokban többször is elvadult — tájon az 1700-as évek óta nagyon szívós, szorgos munkával igazi kultúrtájat teremtetek az ott élők. Elég, ha csak arra gondolunk, hogy a török kivonulása után, jó, ha összesen tíz ember élt ezen a területen, és mindent az elhanyagoltság dudvája-gaza vert fel.

Ezen a földön mindig is szorgos nép élt, akik eredményesen tudtak megbirkózni történelmi és környezeti viszonyok közepette a természet erőivel. Hol áradás, hol gyakori aszály sújtotta az itt élőket. Ebben a szívós helytállásban természetesen benne van a magyarok és a velük együtt élő nemzetiségek munkája is. Én csak őszintén sajnálni tudom, hogy a történelem viharai úgy hozták, hogy Békés bizonyos területei a 20. század végén még mindig az elmaradt térségek közé tartoznak. Pedig, ha valahol az országban, akkor a békési tájegységben, a nép biztos, hogy mindenkor nagyon sokat tett azért, hogy az elmaradottságból ki tudjon kerülni.

— Mint szegedi ember, hogyan látja a szomszéd megyét?

— Mint futballrajongó, nyilván irigylem az NB I-es csapatot. Mint lokálpatrióta, örömmel látom, hogy a szülővárosom nagyon szépen fejlődik. Szinte már nagyvárosias íutca váltja fel a földszintes házakat felvonnultató egykori Pesti utcát.

Mint egyetemi oktató, azt hiszem, hivatott vagyok megítélni, hogy Békés megye továbbra is gazdagon adja a tehetségeket az országnak. A mi dolgunk fölfigyelni rájuk, hogy ne engedjük elveszni, elkallódnunk egyiküket sem — akár Békés megyéből jönnek, akár bárhonnan az országból.

A beszélgetésben említett kötet technikai okokból nem jelent meg a könyvhétre, éppen ezekben a napokban kerül a boltokba. Igazi könyvheti sikernek számítot viszont az „Árpád-házi uralkodók” című kötet. Eddig 52 ezer fogyott el belőle, és már Szegeden nem lehet kapni. Ennek társszerzője Kristó Gyula. Gratulálunk a könyvsikerhez, ami a tudományos igényű történelem népszerűsítését igazolja. Bizonyosan hasonló érdeklődés fogadja majd megyénk „történelemlétkönyvét” is.

Pleskonics András

Megye vagy régió?

Ezzel az elmélkedő írással vezettük be egy évvel ezelőtti a rendszeres Csongrád megyei tudósításokat és azokat a sorozatokat, amelyek a szomszéd megyék kapcsolatait, közös dolgait dolgozzák fel. Itt, most a portré mellékleteként idézzük a történelemtudós, Kristó professzor szavait ebben a gondolatkörben. Tekinthejtjük személyes hozzászólásnak is egy elképzelt társadalmi vitához.

— Én eleve elfogult vagyok ebben a kérdésben, ugyanis az elmúlt években nagyon intenzíven foglalkoztam a megyék kialakulásával. A könyvhétre vártam egy testes kötet megjelenését a Magvetőnél: „A magyarországi vármegyék kialakulása” címmel. Ebből következő, hogy én a megyékben valóban a csaknem ezeréves történelmi produktumot látom.

Olyan keveset őriztünk meg az ezeréves produktumaink közül, hogy én nagyon védeném a megyét. Bár jól tudom, hogy az a megye, amely már ma létezik, sem tartalmában, de többnyire területében sem azonos a régivel. De ez a szó, éppen azért, mert kiálta ezer év viharát és szívósan megörzödött a magyar nyelvben, mindenképpen védendő. Még akkor is védendő, hogyha majd a szigorú gazdasági szükségességek egyszer el fogják juttatni az országot a gazdasági körzetek, a rajonok létesítéséhez.

Nem a történész tisztelte megítélni, hogy ennek már elérkezett az ideje, vagy majd csak a 21. században jön el. De annyit már szeretnék elmondani, hogy ezeket a rajonokat — akkor is, ha nagyobb egységek lesznek —, megyének kellene nevezni, mert a megye szót és az e mögött levő közigazgatási tartalmat nem szabadna veszendőbe hagyni!